

Trouwen of samenwonen

Waar op letten als je de grote sprong waagt

U vindt in deze gids...

Inleiding

1. Feitelijk of wettelijk samenwonen of trouwen: De verschillen op een rijtje **4**
2. Wat is van wie? Regels voor bezit en inkomen **7**
3. Gezinswoning: Een dak boven het hoofd garanderen **11**
4. Kinderen: De verdoken kost van loopbaankeuzes vermijden **13**
5. Relatiebreuk: De schade beperken **16**
6. Overlijden: Zorgen voor de achterblijvende partner **19**
7. Waar vind ik meer informatie? **22**

Inleiding

Eén partner, tot de dood ons scheidt. Wij willen het elkaar nog altijd beloven, maar in de werkelijkheid draait het vaak anders uit. Bijna een op de drie huwelijksbootjes vaart op de klippen, bij samenwoners ligt de kans dat de relatie schipbreuk lijdt, nog hoger. De financiële gevolgen laten zich vaak nog langer voelen dan de emotionele. Echtscheiding is een grote oorzaak van armoede. 38,5 procent van de ouders die er alleen voor staan, vaak na een scheiding, heeft een armoederisico; 80 procent van de alleenstaande ouders zijn vrouwen.

In elke relatie maakt een koppel keuzes: over de gezinswoning, over het gezamenlijke vermogen, over welke partner eventueel minder gaat werken als er kinderen zijn. Partners halen niet bij elke beslissing de rekenmachine boven om de gevolgen van die keuzes te becijferen. Zij vertrouwen elkaar. Zij doen dit toch samen? Tot het fout loopt tussen hen en het ieder voor zich wordt. Op dat moment wordt de impact van al deze keuzes duidelijk.

Veel gehuwden en samenwoners gaan er voetstoots van uit dat de wetgever er dan is om hen te beschermen tegen ongelukkige gevolgen. Voor gehuwden is dat deels zo. De bescherming is voor hen groter dan voor samenwoners. Samenwoners hebben vaak geen besef van het juridische niemandsland waarin ze zich bevinden als zij niets op papier hebben laten zetten. Bij een relatiebreuk is het dan zeker voor de financieel zwakkere partner een brutaal ontwaken.

Die onwetendheid is des te problematischer omdat er meer en meer samenwoners zijn. Zowat 90 procent van de jongeren die het ouderlijk nest verlaten, gaat samenwonen. Een deel van hen trouwt uiteindelijk nog, maar een steeds groter deel niet, stelt het Centrum voor Longitudinaal en Levensloop Onderzoek (CELLO) van de Universiteit Antwerpen vast. Ook later in het leven, als partners na een breuk een nieuwe partner vinden, wordt steeds vaker gekozen voor samenwonen.

Zelfs gehuwden, die zich veilig wanen in het instituut waarop ons hele familierecht is gebouwd, beseffen vaak niet welke verborgen kost sommige keuzes hebben en dekken zich dus niet in. Dat is bijvoorbeeld zo voor de gevolgen van deeltijds werken voor het pensioen later.

Nadenken over een waterdichte regeling, opdat geen van beide partners in de problemen komt als het toch fout loopt, is geen motie van wantrouwen voor een relatie. Het is een bewijs dat de partners fair en verantwoordelijk willen zijn voor elkaar, ook als de liefde niet blijft duren.

Daarom is er deze brochure van de Koning Boudewijnstichting en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat in de reeks 'Luisternetwerk voor Notarissen', dat sluipend sociaal onrecht opspoort. Ze bouwt voort op de bevindingen van een studie door de KU Leuven en de Universiteit Hasselt, op vraag van de Vlaamse minister van Gelijke Kansen Pascal Smet, over compensaties voor loopbaankeuzes.

Deze brochure is een eerste checklist. Ze geeft een idee van de belangrijkste juridische verschillen tussen huwelijk, feitelijk of wettelijk samenwonen en de mate van bescherming die deze samenlevingsvormen bieden. Ze beschrijft hoe bezittingen verdeeld kunnen worden. Ze wijst koppels op aandachtspunten op het moment dat ze gaan samenwonen, het moment dat er kinderen komen, het moment dat het tot een breuk komt, het moment waarop een van de partners overlijdt.

De initiatiefnemers voor deze brochure willen koppels aansporen om stil te staan bij de vele keuzes die zij maken voor hun leven samen en om, indien nodig, compensatiemechanismen te voorzien via het samenlevings- of huwelijkscontract om mogelijke negatieve gevolgen voor een van de partners op te vangen. Er is ook een publicatie voor notarissen over mogelijke compensatieclausules en de fiscale gevolgen daarvan. Vraag er achter bij uw juridisch raadgever. Want niemand mag slechter worden van de liefde.

1

Feitelijk of wettelijk samenwonen en trouwen

Enkele verschillen op een rijtje

Wie met een partner een leven wil opbouwen onder één dak, heeft drie mogelijkheden: huwen, wettelijk samenwonen of feitelijk samenwonen. Er zijn even veel redenen om te kiezen voor de ene dan wel voor de andere samenleefvorm als er koppels zijn. Maar elke samenleefvorm heeft zijn eigen gevolgen voor de juridische bescherming van de partners.

Huwen

Een huwelijk wordt afgesloten door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Die wijst de kersverse echtgenoten op de rechten en plichten die in elk huwelijk gelden. Zij moeten elkaar trouw blijven. Zij moeten samenwonen en alle beslissingen over de gezinswoning samen nemen. Zij moeten naar vermogen bijdragen in de lasten van het huwelijk. Zij moeten elkaar helpen, niet alleen tijdens het huwelijk, maar

Tip

Praat met een notaris, advocaat of juridisch bemiddelaar. Zij informeren over de juridische en fiscale gevolgen van huwen of samenwonen en adviseren wat te doen om mogelijke negatieve gevolgen op te vangen in een huwelijks- of samenlevingscontract.

ook na een scheiding. De regels voor de toewijzing van eigendom en bezit zijn wettelijk vastgelegd, maar echtgenoten kunnen die wel naar hun hand zetten. In 2003 werd het huwelijk opengesteld voor koppels van hetzelfde geslacht.

Wat zijn de lasten van huwelijk/ wettelijk samenwonen?

Gehuwden en wettelijk samenwonenden zijn samen verantwoordelijk voor de kosten voor het leven dat zij delen. Wat valt daar onder? Huishouden, woning, opvoeding van de kinderen, voeding, kleding, verzorging, vervoer, vakantie, ontspanning,...

Wettelijk samenwonen

Een koppel dat wettelijk wil samenwonen, legt een eenvoudige verklaring af voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Iedere partner draagt bij in de lasten van het samenwonen, naargelang zijn of haar mogelijkheden. Beslissen over de gezinswoning moet samen. Verder zijn er weinig rechten of plichten. De bescherming die de wet biedt, is minimaal. Als partners die willen vergroten, dan leggen zij dat best vast in een samenlevingscontract bij de notaris.

Feitelijk samenwonen

Geen formaliteiten voor wie deze vorm verkiest. Maar ook geen bescherming. Volgens de wetgever zijn deze partners elkaar niets verschuldigd. Er zijn verplichtingen noch rechten. Er zijn geen regels over bezittingen. Als zij toch afspraken willen over wederzijdse hulp en bijstand of over de verdeling van vermogen en bezit, dan kunnen zij die vastleggen in een contract bij de notaris of in een onderhands contract dat geldt als geschreven bewijs tussen de partners.

Wat kan er in een samenlevingscontract?

Wie kiest voor samenwonen en toch afspraken wil vastleggen om juridisch steviger in de schoenen te staan, kan dat doen met een samenlevingscontract. Feitelijke samenwoners kunnen dat contract afsluiten bij de notaris of onderhands. Wettelijke samenwoners moeten naar de notaris.

WAT KAN EEN SAMENLEVINGSCONTRACT REGELEN?

Afspraken over bezit, inkomsten en de kosten van het huishouden, over het aangaan van contracten met derden, de gevolgen van een relatiebreuk, bijvoorbeeld de verblijfsregeling voor de kinderen of de verdeling van het gemeenschappelijke bezit, of over compensatiemechanismen voor loopbaankeuzes als deeltijds werken.

WAT KAN EEN SAMENLEVINGSCONTRACT NIET REGELEN?

De erfenis. Een samenlevingscontract kan ook de individuele vrijheid van een partner niet inperken en dus niet verplichten tot trouw of tot hulp en bijstand na een relatiebreuk.

2

Wat is van wie?

Regels voor bezit en inkomen

Tip

Betaal gezamenlijke aankopen via een gemeenschappelijke rekening en laat de factuur op naam van beide partners inschrijven. Wil je toch de enige eigenaar zijn, betaal dan via jouw persoonlijke rekening en vraag om de factuur alleen op jouw naam te zetten.

Partners brengen een leven van voor de relatie binnen in hun leven samen. Zij hebben eigen bezittingen, kapitaal of zelfs eigendom, maar zij bouwen ook samen met de partner een vermogen op. Wat van wie is, heeft misschien geen belang zolang het goed gaat, maar het wordt dat wel als de relatie spaak loopt. Welke zijn de regels voor inkomen en bezit voor trouwers en samenwoners?

Wij zijn getrouwd

Of het nu gaat om bezittingen of inkomsten: alle 'goederen' van **twee mensen die huwen met elkaar** worden op een bepaalde manier tussen hen verdeeld. Het koppel kan kiezen uit verschillende types **huwelijksvermogensstelsels**, elk met eigen regels, die bepalen wat van wie is. Dit zijn de meest voorkomende:

Wettelijk stelsel. Wie geen ander stelsel kiest, valt onder dit stelsel. Alles wat voor het huwelijk van de ene of de andere partner was, blijft in die handen. Dat geldt ook voor goederen verkregen uit een erfenis of schenking. Alle inkomsten, zowel uit een beroep als uit goederen, zijn gemeenschappelijk. Dat is ook zo voor alle goederen waarvan niet kan bewezen worden van wie ze zijn.

Scheiding van goederen. Er is geen gemeenschappelijk vermogen. Iedere partner blijft dus de baas over de eigen inkomsten en goederen, op voorwaarde dat zij kunnen aantonen dat die van hen zijn. Zij kunnen wel samen goederen bezitten, die hebben zij dan in onverdeeldheid.

Algehele gemeenschap van goederen. Alles is gemeenschappelijk, ook wat de partners al hadden voor

Moeten wij een huwelijkscontract opstellen?

Wie trouwt onder een ander huwelijksvermogensstelsel dan het wettelijke, doet dat met een huwelijkscontract bij de notaris. Maar ook wie kiest voor het wettelijk stelsel kan een huwelijkscontract afsluiten om af te wijken van bepaalde regels. Stel dat Daniel voor zijn huwelijk met Francine al eigenaar was van de bouwgrond waarop zij hun gezinswoning zetten. Volgens het wettelijk stelsel is niet alleen de bouwgrond, maar ook het toekomstige huis erop ('het goed en wat het goed toebehoort') van Daniel. Francine en Daniel kunnen in het contract opnemen dat de gezinswoning gemeenschappelijk is. Het huwelijkscontract kan overigens tijdens het huwelijk gewijzigd worden; partners kunnen ook op elk moment een ander stelsel kiezen.

het huwelijk. Het heeft geen belang wie iets gekocht heeft of op wiens naam een factuur of een bankrekening staat. Alles zit in één gemeenschappelijke pot.

Wij wonen samen

Alles wat de partners hadden voor zij gingen samenwonen, blijft van ieder apart. Dat is ook zo voor hun beroeps- of vervangingsinkomen, en voor wat zij hebben gekocht tijdens het samenwonen als de

factuur alleen op hun naam staat. Opgelet: ook als de ander ervoor betaald heeft. Alleen de factuur telt in principe als bewijs van eigendom. Als er geen bewijs is, dan gaat de wetgever ervan uit dat de goederen gezamenlijk zijn. Dit geldt zowel voor wettelijke als voor feitelijke samenwoners.

Wij hebben een gemeenschappelijke bankrekening, maar ook ieder een eigen rekening. Is het geld op die eigen rekening alleen van de titularis van die bankrekening?

Of het geld op een persoonlijke bankrekening wettelijk van één partner is, hangt af van de samenlevingsvorm en het huwelijksvermogensstelsel. Bij feitelijk en wettelijk samenwonenden en gehuwden met scheiding van goederen is het geld op hun persoonlijke bankrekening in principe eigen vermogen. Bij gehuwden onder het stelsel van gemeenschap van goederen of onder het wettelijk stelsel zijn de rekeningen eigen dan wel gemeenschappelijk vermogen afhankelijk van de oorsprong van het geld op die rekeningen.

Tip

Partners kunnen in het huwelijks- of samenlevingscontract voorzien dat de werkende partner de inkomsten deelt met de niet-werkende partner, bijvoorbeeld door geld te storten of een gemeenschappelijke rekening te openen waarvan het geld van beiden is.

Ik heb geen eigen inkomsten. Is het loon van mijn partner alleen van hem?

Stel: een van de partners werkt niet en heeft dus geen eigen beroepsinkomsten. Voor gehuwden onder het wettelijk stelsel of onder gemeenschap van goederen is er geen probleem: de beroepsinkomsten, dus ook van de partner, zijn gemeenschappelijk. Opletten is het voor samenwonenden en voor koppels getrouwd met scheiding van goederen: de partner zonder inkomen heeft wettelijk geen recht op het inkomen van de werkende partner, al moet dat beroepsinkomen wel worden aangewend voor de lasten van het gezin.

Draai ik mee op voor de schulden van mijn partner?

Gehuwden: Schulden voor de 'lasten van het huwelijk', dus bijvoorbeeld voor kosten voor de kinderen of de gezinswoning, zijn gezamenlijk. Ook als één partner die schulden is aangegaan. Schulden die één partner maakte voor zichzelf, zoals schulden van voor het huwelijk, zijn voor diens rekening. Let wel: als hij of zij niet kan betalen, dan mogen bepaalde schuldeisers invorderen op de helft van het gemeenschappelijke vermogen.

Wettelijk en feitelijk samenwonenden: Schulden zijn te vereffenen door de partner die ze is aangegaan. Er zijn uitzonderingen: schulden voor het huishouden of de opvoeding van de kinderen; en schulden bij een gezamenlijke aankoop. Voor feitelijke samenwoners geldt alleen deze laatste uitzondering. De gerechtsdeurwaarder kan beslag leggen op alle goederen in de gezinswoning waarvoor geen factuur is op naam van de andere partner, om zo de schulden te betalen.

Betalen wij meer belastingen als gehuwden dan als samenwonenden?

De gezinssituatie bepaalt mee de berekening van de inkomensbelasting. Er zijn nog kleine verschillen tussen feitelijk samenwonenden enerzijds, en gehuwden en wettelijk samenwonenden anderzijds:

Belastingsschulden: als de ene partner belastingsschulden heeft, dan draait de andere partner daar bij feitelijk samenwonenden niet mee voor op. Bij gehuwden en wettelijke samenwoners is dat wel zo.

Huwelijksquotiënt: als het inkomensverschil groot is, dan krijgt de minst verdienende partner 30% van het gezamenlijke beroepsinkomen toegewezen. Zo belandt de meest verdienende in een lagere belastingsschijf en houden ze samen meer geld over. Niet voor feitelijk samenwonenden.

Meewerkende partner: een gelijkaardige fiscale regeling bestaat er voor de meewerkende partner van een zelfstandige. Niet voor feitelijk samenwonenden.

Hypothecaire aftrek: bij een hypothecaire lening kan de meest verdienende partner een hogere som aftrekken van de belastingen als hij of zij veel meer verdient dan de partner, door de som die ze mogen aftrekken voor de lening onder elkaar te verdelen. Niet voor feitelijk samenwonenden.

Belastingvrije som bij kinderen: die som is hoger bij feitelijk samenwonenden omdat de fiscus hen beschouwt als alleenstaanden.

Opgelet: Het ene statuut is het andere niet

Er zijn grote verschillen in de socialezekerheidsstelsels voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen. Als een koppel loopbaankeuzes maakt – zoals deeltijds werken – of te maken krijgt met onverwachte loopbaanwendingen zoals werkloosheid of langdurige ziekte, bekijkt het best welke gevolgen verbonden zijn aan hun beroepsstatuut, en de impact daarvan op hun individuele en gezamenlijke inkomen.

Koppels kunnen dan nadenken over onderlinge compensaties om financiële ongelijkheden tussen de partners recht te trekken. Onderzoekers van de KU Leuven en de Universiteit Hasselt hebben voor de Vlaamse minister van Gelijke Kansen Pascal Smet 16 situatietypes op een rijtje gezet, combinaties van samenleefvormen en beroepsstatuten. Zij hebben berekend welke gevolgen loopbaankeuzes- en wendingen hebben voor inkomen en pensioen, en compensatieclausules voor het huwelijks- of samenlevingscontract gesuggereerd om de financiële gevolgen op te vangen.

Voor meer informatie is er de website van de Vlaamse overheid: www.genderklik.be. Er is ook een publicatie voor notarissen en juridische raadgevers over mogelijke compensatieclausules en de fiscale gevolgen daarvan.

3

Gezinswoning

Een dak boven het hoofd garanderen

Wie huwt, weet dat alles anders wordt. Trouwers worden op het gemeentehuis met de neus op het feit gedrukt dat zij kiezen voor een statuut dat rechten en plichten geeft. Samenwonen echter gaat vaak geleidelijk. Je verhuist wat kleren naar de flat van je partner, je favoriete ontbijtgranen krijgen een plek in de keukenkast daar, je blijft almaar vaker slapen. Voor je het goed en wel beseft, woon je samen, zonder dat ene symbolische moment waarop je even de staat opmaakt van wat er allemaal moet worden geregeld. Dat is zeker zo wanneer partners niet samen een huis kopen, maar de ene bij de andere intrekt. Welke rechten hebben trouwers en samenwoners in verband met de gezinswoning?

Wij hebben een huis. Waar moeten wij op letten?

Gehuwde of wettelijk samenwonende partners

moeten alle beslissingen over de gezinswoning samen nemen. Ook als de woning eigendom is van slechts een van beiden. De ene kan de woning nooit verkopen, verhuren of schenken zonder de toestemming van de andere. Een lening voor een woning moeten zij samen tekenen. Voor **feitelijk samenwonenden** voorziet de wetgever geen enkele bescherming. Als het huis van een van de partners is, kan die de ander zonder pardon op straat zetten. Als deze partners afspraken willen over de gezinswoning, dan moeten zij daar zelf voor zorgen.

Wij huren een woning. Waar moeten wij op letten?

Wanneer de partners samen een huurovereenkomst ondertekenen, zijn zij uiteraard allebei huurder. Maar wat gebeurt er als op het huurcontract de naam van

slechts een van de partners staat? Bij gehuwden zijn dan automatisch beide partners huurder. De ene kan dan niet zonder de toestemming van de andere de huur opzeggen. Bij wettelijke samenwoners kan de ene partner alleen medehuurder worden als de andere akkoord gaat. Ook bij hen kan de ene niet zonder de toestemming van de andere de huur opzeggen.

Bij feitelijke samenwoners kan de ene partner pas medehuurder worden als zowel de andere partner als de eigenaar akkoord gaat. De partner die de huurovereenkomst is aangegaan, kan die op eigen houtje opzeggen. Hij of zij is ook alleen aansprakelijk voor de betaling van de huur.

Marthe en Peter: zonder pardon op straat

Peter had eerst zijn tandenborstel in de badkamer van Marthe gelaten. Dan had zij een lade vrijgemaakt in een van haar kasten voor zijn kleren. Hij kwam na zijn werk steeds vaker direct naar haar. Hij kreeg een sleutel van haar flat. Nog meer spullen verhuisden mee. Tot Marthe en Peter vaststelden dat ze samenwoonden, in het appartement van Marthe. Peter had daar verder niet bij stilgestaan. Een papier hadden zij toch niet nodig om hun liefde te bezegelen? Na acht jaar kwamen er barsten in de relatie, nog een jaar later wees Marthe hem abrupt de deur. Ze zette het huis te koop, ze wilde elders opnieuw beginnen. Hoewel Peter negen jaar met haar had samengeleefd in dat appartement en mee had bijgedragen aan de renovatie ervan, stond hij op straat.

4

Kinderen

De verdoken kost van loopbaankeuzes vermijden

Kinderen hebben brengt veel veranderingen teweeg in een mensenleven. Voor de meeste ouders is de combinatie van werken en zorg voor het gezin een dagelijkse evenwichtsoefening. Vaak schroeft een van beiden de carrière (tijdelijk) terug, gaat deeltijds werken of blijft helemaal thuis. Meestal is zij dat. 42 procent van de Belgische vrouwen werkt deeltijds, tegenover 8 procent van de mannen. Maar als de relatie stuk loopt, kan hen dit zuur opbreken. Want sommige loopbaankeuzes, die de partners samen hebben gemaakt, hebben voor de partner die minder heeft gewerkt ingrijpende gevolgen. Niet alleen op de korte termijn, omdat zij loopbaankansen missen en lagere uitkeringen riskeren bij ziekte of werkloosheid. Maar vooral later, wanneer het pensioen berekend wordt.

Welke zijn de belangrijkste loopbaankeuzes?

Ouderschapsverlof voor ambtenaren en werknemers; loopbaanonderbreking voor ambtenaren; tijdskrediet voor werknemers; deeltijds werken; niet werken.

Welke gevolgen hebben deze loopbaankeuzes voor het pensioen?

Voor ouderschapsverlof, loopbaanonderbreking of tijdskrediet zijn er (bijna) geen gevolgen voor de opbouw van de wettelijke pensioenrechten. Anders is het voor deeltijds of niet werken. Een vrouw of man met een onvolledige carrière bouwt namelijk minder pensioenrechten op en zal aan het eind van de rit een kleiner pensioen krijgen. Maar een huishouden is teamwork. Wat de partners verdienen is het resultaat

van gezamenlijke inspanningen, ongeacht hoe zij de taken onderling verdeeld hebben. Als de ene zich volledig heeft kunnen toeleggen op een carrière, dan is dat ook omdat de andere partner minder of niet werkte om voor gezin en huishouden te zorgen. Het is dus maar logisch dat die partner recht heeft op een compensatie voor de pensioenrechten die zij of hij niet kon opbouwen. Partners die niet of deeltijds hebben gewerkt kunnen daar met hun partner afspraken over maken.

Wat betekent dit voor gehuwden bij een breuk?

Ex-echtgenoten van loontrekkenden of zelfstandigen die tijdens het huwelijk geen eigen pensioen opbouwen via bijvoorbeeld betaalde arbeid, kunnen voor de duur van het huwelijk een deel van de pensioenrechten van hun partner krijgen. Dit gebeurt in

functie van de duur van het huwelijk en het aantal jaren dat men zelf geen rechten opbouwde. Dat heet imputatie. Aan het pensioen van de werkende partner verandert niets. De ex voelt met andere woorden niet dat er een echtscheidingspensioen is. Let op: voor ambtenaren bestaat dat 'echtscheidingspensioen' niet. Koppels bekijken dan best met een juridische raadgever of een compensatie nodig is voor de pensioenrechten en hoe zij dat doen.

Wat betekent dit voor samenwoners bij een breuk?

De wet voorziet geen enkele solidariteit tussen partners die wettelijk of feitelijk samenwonen. Zij bekijken best hoe compensaties voor gemeenschappelijke loopbaankeuzes, onder andere voor de pensioenrechten, op papier kunnen worden gezet, bijvoorbeeld in een samenlevingscontract.

Riet en Geert: de prijs voor deeltijds werken

De druppel was toen zij voor de zoveelste keer haar huilerige zoontje oppikte bij de onthaalouder om zeven uur, nadat een vergadering nog maar eens was uitgelopen. Zo wilde zij het niet meer. Riet besliste samen met haar man Geert, een ambtenaar, dat zij deeltijds zou gaan werken tot hun twee kinderen het huis uit waren. Toen het zo ver was, lag het huwelijk van Geert en Riet aan diggelen. Riet moest opnieuw voltijds aan de slag om rond te komen. Toen zij op 61 met pensioen ging, wachtte haar nog een onaangename verrassing: zij moet het redden met 700 euro per maand, omdat zij te weinig pensioenrechten heeft opgebouwd. Haar ex heeft het beter, hoort zij van de kinderen. Ook al hadden zij en Geert al die jaren geleden samen beslist dat zij minder zou gaan werken.

Meer informatie: www.genderklik.be,

Of bij een notaris, advocaat of juridisch bemiddelaar. Er is ook een publicatie voor notarissen en juridische bemiddelaars met mogelijke compensatieclausules en de fiscale gevolgen daarvan.

Kris en Jo: opletten voor onverwachte gevolgen

Kris en Jo zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel. Zij werken als bankbedienden in hetzelfde filiaal. Om de zorg voor hun vier kinderen te combineren met hun werk maakten zij beiden maximaal gebruik van verlofstelsels als ouderschapsverlof, die geen impact hebben op de opbouw van hun pensioenrechten. Nu die mogelijkheden uitgeput zijn, beslissen zij samen dat Jo halftijds gaat werken. Terwijl Kris een volwaardig pensioen blijft opbouwen, is dat voor Jo niet langer zo. Kris en Jo gaan dus samen naar de notaris om te laten vastleggen dat Kris later zijn 'meerpensioen' zal delen met Jo. De notaris wijst hen er op dat zij de fiscale gevolgen van die beslissing niet uit het oog mogen verliezen. Kris riskeert namelijk later belastingen te moeten betalen op dat deel van zijn pensioen dat hij aan Jo zou uitkeren. Kris en Jo voegen daarom een clause toe aan hun huwelijkscontract die stelt dat zij de toekomstige fiscale lasten op de overgemaakte wettelijke pensioenrechten evenwichtig zullen verdelen.

Is ons kind onwettig als wij niet getrouwd zijn?

Er is geen onderscheid meer tussen wettige kinderen (geboren binnen een huwelijk) en natuurlijke kinderen (geboren buiten een huwelijk). Er zijn nog wel verschillen op het vlak van de vaststelling van het vaderschap. Bij gehuwden gaat de wetgever er van uit dat de echtgenoot van de moeder van het kind, de vader is. Dat kan ongelukkige gevolgen hebben. Stel dat Anja een kind heeft met haar nieuwe partner Karel, terwijl haar echtscheiding nog niet rond is. Haar echtgenoot is dan in de meeste gevallen officieel de vader. Dit kan wel worden betwist. Bij wettelijke en feitelijke samenwoners moet de vader zijn kind uitdrukkelijk erkennen als hij zich de wettige vader wil noemen. Hij moet een verklaring afleggen, samen met de moeder, bij de ambtenaar van de burgerlijke stand of de notaris. Pas dan heeft hij officieel iets te zeggen over zijn kind.

5

Relatiebreuk

De schade beperken

Wanneer een huwelijk of een relatie waarbij de partners samenwoonden strandt, moet er niet alleen emotioneel en psychologisch puin worden geruimd. Een heel leven dat twee mensen samen hebben opgebouwd, moet uit elkaar worden gehaald. Welk verschil maakt het of je getrouwd was, dan wel wettelijk of feitelijk samenwonend? Welke verantwoordelijkheid hebben ex-partners nog tegenover elkaar? Hoe beperkt de kwetsbaarste partner de financiële gevolgen van de breuk?

Hoe verdelen wij ons vermogen en onze bezittingen?

Het principe is eenvoudig: of je nu gehuwd was dan wel feitelijk of wettelijk samenwoonde – je neemt weer mee wat van jou was en je verdeelt wat van beiden was.

Tip

Als dat niet eerder is gebeurd, vergeet dan niet compensaties te regelen voor loopbaankeuzes die gemaakt zijn tijdens de relatie (zie pagina 13).

Meer informatie over de verdeling van bezittingen kunt u vinden in de brochure 'Wat te doen bij een scheiding?' van het Luisternetwerk voor Notarissen van de Koning Boudewijnstichting (www.kbs-frb.be, onder Publicaties).

Wij woonden wettelijk samen. Moet een rechter onze relatiebreuk bevestigen?

Bij gehuwden moet een rechter de echtscheiding uitspreken. Wettelijk samenwonenden maken met een verklaring bij het gemeentebestuur een einde aan hun samenwonen. Als zij uit elkaar gaan zonder de gemeente op de hoogte te brengen, dan blijven de rechten en plichten voor wettelijk samenwoners gelden. Eén partner kan het samenwonen ook eenzijdig herroepen; een gerechtsdeurwaarder brengt dan de andere partner officieel op de hoogte. Wie feitelijk samenwoont, kan op elk moment de stekker uit de relatie trekken, zonder dit officieel te moeten melden of laten bekrachtigen.

Kan ik op straat belanden als de gezinswoning op naam van mijn partner staat?

Gehuwden: Nee.

De echtgenoten moeten allebei akkoord gaan met de verkoop van de gezinswoning. Als zij de woning samen hebben gekocht, dan moet dit goed worden verdeeld bij de echtscheiding. Als zij huren en niet onderling kunnen uitmaken wie moet vertrekken, dan doet de rechter dat in hun plaats.

Wettelijke samenwoners: Nee.

Ook als slechts een van de partners eigenaar of huurder is van de woning, kan die de ex niet zomaar uit huis zetten. Als er geen samenlevingscontract is dat bepaalt wat er met de gezinswoning gebeurt,

Tip

Houd zoveel mogelijk facturen of andere documenten bij die eigendom bewijzen. Met uitzondering van kleren of persoonlijke voorwerpen gaat de wetgever er van uit dat roerende goederen waarvoor er geen bewijs is, van beiden zijn.

moeten zij tot een akkoord komen, al dan niet met tussenkomst van de rechter.

Feitelijke samenwoners: Ja.

Als een van de twee eigenaar is, kan die in principe op elk moment beslissen om de gezinswoning te verkopen.

Is de ander het daar niet mee eens, dan moet die naar de rechter stappen. Als slechts één partner het huurcontract ondertekende, kan die de andere verplichten om te vertrekken.

Moet er onderhoudsgeld worden betaald voor de kinderen?

Ouders zijn verplicht te voorzien in het onderhoud van hun kinderen. Het onderhoudsgeld – of alimentatie – is een vergoeding van de ene ouder aan de andere voor de kosten voor hun kinderen. Ouders kunnen onderling een regeling uitwerken.

Als zij het niet eens geraken, dan bepaalt de rechter een bedrag op basis van de financiële mogelijkheden van de ouders, de kosten voor het kind, de verblijfsregeling en de kinderbijslag. Ook als de ouders zelf een

regeling treffen, kan de rechter die altijd bijsturen in het belang van het kind.

Moet mijn ex mij onderhoudsgeld betalen?

Echtgenoten hebben elkaar hulp en bijstand beloofd toen ze trouwden en zij blijven elkaar dat verschuldigd tijdens en, in bepaalde gevallen, na de echtscheiding. Als een van beide partners – bijvoorbeeld omdat die niet of deeltijds werkte – weinig of geen inkomen heeft, dan kunnen de ex-partners onderling een financiële regeling treffen. Als dat niet lukt, dan kan de rechter de meest verdienende partner verplichten tot het betalen van een onderhoudsuitkering. De duur van die uitkering is nooit langer dan de duur van het huwelijk. De uitkering is bedoeld om de man of vrouw in kwestie de kans te geven om zich opnieuw te integreren op de arbeidsmarkt.

Wettelijk en feitelijk samenwonenden zijn elkaar geen hulp of bijstand verschuldigd na een relatiebreuk, tenzij zij dat zelf anders willen. Voor hen is er niets geregeld als er geen samenlevingscontract met een financiële regeling is of als beide partners bij de breuk niet tot een overeenkomst komen.

6

Overlijden

Zorgen voor de achterblijvende partner

Het verlies van de partner met wie je lief en leed deelde, is al zwaar genoeg, zonder dat je je zorgen moet maken over de vraag of je wel in de gezinswoning kunt blijven wonen en hoe het nu zit met de erfenis. De verschillen tussen gehuwden en samenwoners op het vlak van erfenisrecht zijn echter groot. Wie kiest voor samenwonen, en toch wil vermijden dat de achterblijvende partner bezwijkt onder de praktische besommeringen wanneer rouwen alle energie vraagt, klopt best aan bij een juridische bemiddelaar.

Erf ik automatisch de gezinswoning en bezittingen na de dood van mijn partner?

Gehuwden erven automatisch van elkaar. De achterblijvende partner mag in de gezinswoning blijven, met alle huisraad en meubilair, ook als alleen

de overledene de eigenaar was. Als er kinderen zijn, dan worden de gemeenschappelijke goederen uit dit huwelijk in twee verdeeld: de ene helft blijft van de langstlevende partner, de andere wordt eigendom van de kinderen. De langstlevende partner heeft het vruchtgebruik voor (de helft van) de gemeenschappelijke goederen. De eigen goederen van de overledene zijn voor diens kinderen en voor de langstlevende partner in vruchtgebruik. Echtgenoten kunnen in het huwelijkscontract de overlevende partner bevoordelen.

Wettelijk samenwonenden erven automatisch van elkaar zonder dat ze een testament moeten opmaken. Let op: het gaat om een beperkt erfrecht. De langstlevende partner krijgt het vruchtgebruik van de gezinswoning die eigendom is van de overledene, en van de huisraad, maar niet de eigendom. Als de

partners willen dat de langstlevende meer krijgt dan het vruchtgebruik, dan moeten zij een testament opmaken, ook als de partner de enige erfgenaam is.

Feitelijk samenwonenden erven niet automatisch van elkaar. Als op voorhand niets op papier is gezet, is de kans groot dat de langstlevende partner niet in het huis kan blijven wonen. Ook als die partner mede-eigenaar is. Omdat dit meestal niet de bedoeling is, kunnen de partners een beding van aanwas of een testament opmaken, zodat de langstlevende partner en mede-eigenaar de volle eigendom of het vruchtgebruik heeft en dus beschermd is. Ook als de overblijvende partner geen mede-eigenaar was van de gezinswoning, zijn er juridische opties om ervoor

te zorgen dat die daar kan blijven wonen. Dit moet wel allemaal in een testament staan, de erfenis is niet te regelen via een samenlevingscontract. Dat testament moet ook altijd rekening houden met het wettelijke deel dat kinderen (of de ouders, als er geen kinderen zijn) hebben in de nalatenschap.

Hoe zit dat met de successierechten?

Bij het overlijden van een partner betalen gehuwden en wettelijk samenwonenden minder successierechten en minder belastingen op de premie van de levensverzekering dan feitelijk samenwonenden.

Annie en Rita: machteloos tegenover de erfgenamen

De kinderen van Rita leken het goed te kunnen vinden met Annie, de nieuwe partner van hun moeder die zich pas na haar echtscheiding had geout. Een tweede moeder, zo noemden de kinderen Annie. Rita en Annie woonden samen in het huisje van Rita.

Gehuwd waren ze niet. Dat had Rita al eens gedaan, dat hoefde niet meer.

Hoe minder rompslomp, hoe beter. Rita wilde wel een testament opmaken, voor later, zodat Annie niets tekort zou komen. Maar zij schoof het steeds voor zich uit.

Toen Rita onverwacht bezweek aan een hersenbloeding, was er niets geregeld. De sfeer in de familie sloeg om. De kinderen wilden het huis verkopen. Annie had geen verhaal, want er stond niets op papier.

Voor de gezinswoning moeten in Vlaanderen geen successierechten betaald worden, noch door gehuwden en wettelijk samenwonenden noch door feitelijk samenwonenden. Feitelijk samenwoners moeten wel aantonen dat ze al minstens drie jaar ononderbroken onder één dak woonden.

In Brussel betalen gehuwden en wettelijk samenwonenden een derde minder successierechten voor de gezinswoning. Deze vermindering geldt niet voor feitelijk samenwonenden.

i Meer informatie:

'Wat te doen wanneer een naaste overlijdt?' in de reeks Luisternetwerk voor Notarissen van de Koning Boudewijnstichting. www.kbs-frb.be, onder Publicaties.

7

Waar

vind ik meer informatie?

Algemene informatie over trouwen/samenwonen

Informatieportaal van de federale overheid: www.belgium.be/nl/familie/koppel

Website van de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat:

www.notaris.be/huwen-samenwonen/trouwen-of-samenwonen

Gids voor Gezinnen van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen: www.gidsvoorgezinnen.be

Informatie over de impact van loopbaankeuzes

www.genderklik.be

www.kenuwpensioen.be

www.loonwijzer.be

www.mijnloon.be

www.mijnsocialezekerheid.be

www.vrouwenloonwijzer.be

Juridische bemiddelaars vinden

Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat: www.notaris.be

Wetswinkels: www.dewetswinkel.be

Orde van Vlaamse balies: www.advocaat.be

Colofon

SERIE

Luisternetwerk van notarissen

“Trouwen of samenwonen: waar op letten als je de grote sprong waagt“

Cette publication est également disponible en français sous le titre :

“Mariage ou cohabitation: ce qu’il faut savoir avant de faire le grand saut“

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat, Bergstraat, 30-34, 1000 Brussel

AUTEUR

Isa Van Dorsselaer

COÖRDINATIE VOOR DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING

Brigitte Duvieusart - Pascale Crikemans

COÖRDINATIE VOOR DE KONINKLIJKE FEDERATIE VAN HET BELGISCH NOTARIAAT

Bart Azare - Charles Six

GRAFISCH CONCEPT

Comfi

VORMGEVING

Comfi

PRINT ON DEMAND

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van de websites www.kbs-frb.be en www.notaris.be

Een printversie van deze uitgave kan (gratis) besteld worden : on line via www.kbs-frb.be, per e-mail naar publi@kbs-frb.be of telefonisch bij het contactcentrum van de Koning Boudewijnstichting

Tel. 02-500 4 555 • Fax 02-511 52 21

Wettelijk depot: D/2893/2014/07

ISBN: 978-90-5130-839-6

EAN: 9789051308396

BESTELNUMMER: 3207

DEZE PUBLICATIE IS OOK BESCHIKBAAR
EN GRATIS TE DOWNLOADEN VIA
DE SITE VAN DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING :
WWW.KBS-FRB.BE
EN DE SITE VAN DE NOTARISSEN :
WWW.NOTARIS.BE

DEZE BROCHURE IS EEN GEZAMENLIJK INITIATIEF VAN DE **KONING BOUDEWIJNSTICHTING** EN DE **KONINKLIJKE FEDERATIE VAN HET BELGISCH NOTARIAAT**, IN HET KADER VAN HET LUISTERNETWERK VAN DE NOTARISSEN.